

равнище общите места между „Житието“ на Матей Граматик от 1564 г. и Вазовата лироепическа творба от 1881 г. Двамата автори, водени от художествено-творчески и социалномобилизиращи мотиви, интерпретират, всеки по своему, индивидуалния живот на героите си. Те по своеобразен начин пренаписват личните им биографии, представляващи легитимация на драматично извоюван статус, на ранга на мъченик в името на родова и верска принадлежност. В крайна сметка значимостта на личнобиографичното е също социална конструкция. И в двата случая съживената памет за героите носи контрапрезентни спрямо настоящето функции. Николай Нови Софийски и Кочо Чистеменски играят роли, фундаментално предопределени от колективните потребности. Самата българска (християнска) общност „пише“ сценария и „раздава“ драматичните им роли (*dramatis personae*).

Ролята на *обущаря* в християнската традиция и в националната сакрализирана история очевидно е знаково натоварена. Индивидуалните „актьори“ в социално-историческата драма (Николай, Кочо) разиграват зададените роли, влизат във вече матрично предписания за героическо съществуване модел. Но тъкмо затова са уникални. Николай обущарят и Кочо чизмарят се превръщат в колективни емблеми не защото са се потопили (и претопили) в социално предписания им ролеви модел, а тъкмо обратното – придали са идентичност и незаменима човешкост на този модел. Вплъттили са го в неговите онтологични основания. Според наблюденията на Ю. Лотман всеки тип култура изработва свои модели на „хората с биография“ и „хората без биография“ според системата от културни кодове на епохата⁶. Но независимо от конкретно-историческата различност между отделните епохи, независимо и от жанровата определеност на биографическите разкази (жития, одически възхвали, мемоарни спомени, класически биографии) на типологично равнище с биография се сдобиват хората, които надскочат обичайното, конвенцията, стереотипа. Човекът с биография прави съдбовен избор дори когато от позицията на общонормативното избор не съществува. В композиционно-съдържателно отношение например средновековните жития са повтарящи се, предсказуеми, трафаретни (Житието на Матей Граматик наподобява твърде много това на Поп Пейо за Георги Нови Софийски), но поведението на светеца е индивидуално, резултат на свободен избор. То е поведение – подвиг, експес, волево усилие, еманация на идеала.

Погледнато в тази перспектива, личността нерядко се схваща като: „...*репертоар от роли, всяка от които е подходящо въоръжена с определена идентичност. Широтата на отделната личност може да се измери по броя на ролите, които индивидът може да играе*“⁷. Така „старобългарският обущар“ Николай и „възрожденският чизмар“ Кочо са едновременно обикновени хора, изкусни в занаята си, но и необикновени, митологични в жертвено то си мъченичество за род и вяра. Те изиграват своите драматични роли в епически величавата пиеса на българската общност, наистина в мигове на върховни изпитания. В ролята си на обущари мъченици те са безусловно автентични, защото играят *себе си* заради другите и заради идеала. Всъщност в сакрализирания наратив на българското „обущар“ и „мъченик“ означават едно и също нещо. В скромната си и смирена „роля“ на обущари те са носили със себе си професионалният кодекс на поведение. Придържането към този кодекс очевидно е допринесло за извоювания авторитетен символен статус спрямо останалите членове на общността.